

ბანდებიან. ამ თვის 7—8 სოფ. საღამოს მთებზედ მწველი მიწარსაგლი მცხებარის ბინაზედ და ღამე საღამოში უნდა გაატაროსო. ბოკაულმა ფაღვანმა განმაში გავიკ ეს ამბავი და რამდენსავე ჩავთრო გავწერო, მაგრამ არიოდნ ჩავთრო მგერია ვერა გაწყო რა. ხმა დადის, ვითომ ვილაქ მალაქანმა შემთხვევით ერთი თათარი მოკლა ალაბიგვის ამხანაგო. მესაყულოვს ჩამორჩობა აქვ მისჯელი და ახლა იმას სცილოვს, სპარსეთში გავიღო. იქ მამულიც უყენიდა 15 ათასად, ხუთი ათასი მიუტოა ბები და ახლა იმას სცილოვს, ათი ათასიც შევარდოვსო. თრიალეთიდან ბინები აიყარა, ცხვირი დაიძრა, ბორჩხალიც კი გვიდავინდნ მხოვარად, ასე რომ მესაყულოვს საზარლა შემოეღევა მივებუდ და, მაშასადამე, ახლა ბარად ჩამოვა ახალქალაქის მახარაში, ამ იქნება ჩილილის გადავიღოს. უკვე რამდენიმე სოფლის მოხელისთვის შეუთვლია, ამდენი და ამდენი ფული მომიშადათ, თორემ ავიკლებთო.

გ. ფოთი. კვირას, 14 სექტემბერს, ივიარის ქუჩაზედ კინაღამ უბედურება არ დატარია. გზოში თამაშობის დროს ერთი ემბარლის ბავშვი მკნაზი ჩავარდა, ბედად იმხვე გზოში მკნაზობებო თვალი შეიწროთა და ძლიერ რის ვაგალბათი გადაარჩინნ დაჩიობას საცოდავი. ამ გვარი კები ხშირია აქ და საკირია ყურადღება მიექცეს, თორემ უბოგში მოთამაშე ბავშვებს მუდამ განსაცდელი მოელოთ.

სოფ. სულდა (ჯავახეთი). ნეტა ვიცოდეთ რად არის ეს აგრე, უმკველად ვინმე გადაამოილო უნდა მოვიდეს და ჩვენ ცვირ-წინ სილიდრეს იბოგოს და ისარგებლოს. ტულისში ბაღის პატრონს გერმანელს სახელმწიფო კონებათა გამეკობისათვის უთხოვნია 20—30 დესტინა მამული იჯარით სულდამ...—უნდა ვცალო წითელი გვირილას კულტურა. ეს მცნავე მთელ ჯავახეთის მივებუდ ვარუდებ მოიღოს და ყოველ წლიც დიდძალი საღებმა, მაგრამ, საუკეთესოა თვისების წითელი გვირილა (რწყილის წამალი) ფარავანის ტიხს გარშემო მივებუდ იცის ამიტომაც სჯობს ამ მივებუდ სცადონ დიფთერია და მოყვანა. ეკვი არ უნდა, იგი ისარგებლებს. ფუთი ხმელი ყვავილის 6—7 მანეთად იყიდება.

12 სექტემბერს მესტრე ნაწილის პოლიციელმა შეპირთ ვლისბადის ქუჩაზედ ფატიონმა მშავალი კარვად გამოწყოთილი უმწყოლი კაცი, რომელმაც თვისის მამისთვის 400 მან. მოგპარა.

13 სექტემბერს, საღამოს 9 საათზედ, ოსმალეთის ქუჩაზედ მოხდა მესამე მიკაულთა, მიუყვანია მე-5 ნაწილის გამეკობაში, ახას-ბაღის მივებუდ უბატრონად დატოვებულ ბავშვი ქალი, რომელიც რაღაც ფაღას-ფულასში იყო თურმე გახვეული და ღვარავნებულ ქვეშაშ მოგვეუბო, ბავშვი მონივე საბები ინსტიტუტში გაგზავნეს. დანაშაუდს ადამებენ.

13 სექტემბერს, საღამოს 7 1/2 საათზედ, სასტუმრო „მეტრეზურა“-ში უწერად გარდაცვალა მოსამაზებო, გერმანის ქვეშევრდომი, კარლოს ვლდარდის ძე ტრუბანი, მიკაულბულის გავი მამივე საანატროში განყოფილებაში გაგზავნეს შესამოწმებლად.

წაილი მიხივიდა

ორს სექტემბერის საღამოს სამისთვის გველვა - უწყვილობის შემდეგ ძლიერ-ძლიერობით ცა ღრუბლით შეიმოსა და მეორე დღის სამხრებამდის წყნარად ვიყურე, დაღვებულნი წვიმა მოდიოდა. დიდის ხნის ცვარნამ მოწყურებულ-დანატრებული დედაიშვი ხარბად დაეწავა ამ მაცოცხლებელ-გამავრთლებელ ნექტარ-მალამოს, რომელიც იახსასავით ეტყურა მის საყვარლად გადასული გულ-მეკრდ მთაბარს და ისე სულ-მოხარუნებულად და ღონე მოკრეფული კვალი მხნედ და დაუღლივად შეუღებმა თვისის მსოფლიო წეს-კანონების აღსრულებას და საუკუნო-დაუსრულებელ შრომა-მოღვაწეობას... გახარობებულად და მისს ცხარე სიხვიებისგან ამომწყვარ-ამოხლებული ველ-მინდორიც მწყვანე ხასხასა ზალბით გულ-სახლებად და თველ საზამდე ამბინდი-დალანდებდა. ამდენის ხნის ცარიელ-გაქრულულ ბაღისას ღონისაგან თავი-მომხრებულნი საქონელიც ხარბად მიეტანება განვლდებულს ბაღისად ვერდის ამოსასველებლად და ამ გვარად მუხლ-მომხრებულნი შევებმის უღელში თვის წილ-არგებულ მირის ხანჯავად სამერხისო მოსალი-სათვის.

ამის პატრონი ამ დროს რაღა მდგომარეობაშია? იმასაც უხარის შემოვლოდნი უბე-მდიდარ კალითის მიკნებზე ტანჯვა-ვიების უღელი და სინაწრით აღსაყვან ფილია შესცლია იდესმე სანეტარო წამად... ეკ, იგი დაღ-ნეტარის ცხოვრებას ჩვეული არ აღარ... ერთის ბედს ქვეშა ვართ, ლაბავ, მე და შენ, წილად გვარგუნეს შვი მიწა ჩვენ... მაგრამ პოეტის არ იყო, აქ მუნდ, ლაბავ, ჩემი უღელი შენს უღელზედა უფროა ძნელი... აი სინამდვილით აღსაცხე მწიერ-ნაღლიანი მოთქმა და გულ-კაცის სულის მდგომარეობის დასწრაზობაც. ეს პოეტის მარ-გალიტი სიტყვები ზემოწინებით ამასათვის ჩვენის გულ-კაცის გაუხარულ, ძილ-უხადლო სიცოცხლეს. მთელი თავისი გაწამებულ სიცოცხლე ირგება, ჰპრო-მოზს, წულზედ ფეხს იდგამს, სისხლის ოფლს პურის, მაინც ბოლოს ამისთვის არ არის მოსვენება, ბრწყინვალე და სისხარული დღე, რომლის მიუკეცა ჩვენი გულ-კაცი შევება სისხარული, რიღდს გაღიშებს იმისად მუხთალი ბედი და სანეტარო, უკეთესის მერმისის მოლოდინით გულს ტკბილად აუტყრ-ატყრებს?!

იო როველი გავაიათე, თუმცა ნაკლები გამოსავალი ჰქონდა ვენებს წელს, მაინც თითო ოროლა გილოდი კი უტყრინი ყველას დაუღავ. გოლორზედ სულ უქანსანელი სამი ჩაწევი წაუვილოდა. ზოგიერთებმა უტრძინადვე გაკვირეს გოლორი ხუთ მანეთად, მოვალეები აწუხებდნენ, ზოგმა-კი დასწურა და ქვეყრში დააყენა. როგორ გგონიათ, ესენი-კი თავიანთის საქირებისათვის მოიხმარებენ ამ ღონის? ვინ დაიბნინა, ბატონო, ერთხელ ღვინოში მაინც დაიყოყნა და გულოდნად გადაყარა ოსოლითი შემოწოლიანი სვე-დანაღველი. ფოსტის ფული და ათას გვირი ხარჯ გარდასახადი ხომ დანაკარგის ბარ მახვილივით თავის დასტარად - უტყრებებს? რომელი გულ-მავარი კაცი არ შე-

წინდებ - შერდება ხილვისა მიხისანად, გარდა ოროიდე „ორიველი ბობოლიათა“, რომელიც თავიანთი ოჯახის კეთილდღეობა მომეთა გავდატკებზედ დაუშვრებით და რომელიც სისხარული ეგებებანი გულ-კაცის დაწოკებისა და თავიანთის ჯიბე-მარან-ბეღლის გასუქების დროს. ვის უნდა მიშპართოს გლეხმა-კაცმა გატარება-დაწოკების დროს, თუ არა ისე იმათ, რომელთა ქონებრივი კეთილდღეობა დღით-დღე წარმატებაში შედის, მაშინ რომელიც გარს ყოფდ მოძმეთა ცხოვრების ჩარხი უკუღმა დატარებულა და დაწებულად დღემარზედ და შევებულ რგვალ-ქვსავით უესტრულისკენ მიისწრაფება.

იშვიათად შეხვდებით ჩვენში ხელოვანს, რომ ყელთამდის ვაღში არ იყოს ჩაფლული. მომეტებული ნაწილი გლეხ-კაცის მოსაღისას, სულია იგი, ღვინო, თუ სხვა რამ, ამდენი გასტუმრებას უნდება, რაღაც ნაც იგი დიდის სარგებლის წყალობით თვლის დახამხამაზედ დგოვრებულ თოვლის ვუნდასავით იხრდება და უხარ-მახარ ტვირთად აწვევად გლეხს კისერზედ. ორი ორობოდე, თუმანს თვეში, სულ უქანსანელი, ექვს შაურ ნაკლებ ვერ იშოვნი. ამდენი მავალით ვისც, თუბანი თენ-ში ათ შაურად ვესხნათ. რა ჰქმნის „გატრევა მიხენე, მე გაქცევს გოჩენებო“. ამ გატრევის დროს რამდენ ბოროტ-მოქმედებს და სულს აღნაშთოთებედ სურათების მოწმე უნდა ვახედ, ნებსით, თუ უწუნებოდ.

ამ მიზრძანეთ, ამ გარემოებაში ჩაფლულს-ფაშინას შეუძლიან-და თუ არა იფიქროს რამ თავის სულიერს მოთხოვნებისათვის. ამ სავარაო ორობტირალს და არსებობისათვის ბრძოლის დროს ჩვენს გლეხ-კაცს ნელ-ნელა ეკარგება ხატება და მგზავცება ღვინოს. ამხედ უკან წასვლა აღარ შეიძლება. დროა ყურადღება მიექცეს გლეხ-კაცს გატრევილს მდგომარეობას. დროა, სინაღლე მოკვირვის გლეხ-კაცის უმეტრება-სიწინელი მოკლეს ცხოვრებას, დროა გაფიქრონობოთ იგი, რათა მტერ-მოყვარის ცნობა-ვაგება შეეცდოს და იცავა თვისი ადამიანური ღირსებისა, რომელიც ეჭი ყოველ ნაბიჯის გადადგამზედ უწყალოდ იღახება. წინააღმდეგ შემთხვევაში რა უკეთესის მერმისის მივდი შეგრილად და დაწყარო ასე დაწინაფებულ და უკან ჩამორჩენილ წოდებაზედ, რომელიც სხვა ერთა-შორის კეთილდღეობა წარმატების მურჯად არის ცნობილი.

ჩვენს გლეხ-კაცს ვლის აღება არა მართკ ფოსტის ფული მოსაზრობედ სჭირდება. ქირის დროს უფრო ცხელი დღე ადგებთ, რადგანაც სახეში დაზოგვლით არაფერი არ მოეძებნებთ და, მაშასადამე, ყოველგვარ სასიყდელ-შესამენი უხდებოთ. ყიდვას-კი ფულები უნდა, რისთვისაც ისე მოავაშეს უნდა მიშპართონ ზეგწინა-მუდარით. ამას კი, როგორც ვნახეთ, მთლიან წილის მოსავლზედ ხელის აღება მოსდები.

როგორც ვსწავლობდა ამ ქირს, თუ სხვათა კეთილი მავალითისთვის წაგვებანა, და ჩვენშიაც მიკაულბულებზე „შეგწენა“ შემოგველი, მაგ ხარ, ხომ მოგვხებებთ, ყოველთვის მძვინე სჯულად უმტკიცებს? ჩვეულებზე-შეხედვლებმა სასტიკს ბრძოლას

უწყეს ახალ, უჩვეულო მიმართულებას. აქაც ასე მოხდა, მაგრამ ბოლოს, როგორც იყო, ამ ახრამ ცოტათი მიიკ ფეხი წინ წადა. მადალითად, სოფელ ზემო-მანხანაში შენაწერი დადგინეს, არავის არ შეეძინა დაუბატრებულად ვისთანმე წავიდეს ქირსა თუ ღვინოში. ეს განაწენ, თუმცა სრულად და ძირადად შესადავარა სპობს ქველ-სიკავებულის ხარჯს, მაინც საგრძობლად ხარის ამტკიცებს, რადგანაც აქამდის სოფლებითა ერთი მესუთელ ნაწილი მოილოჯრებოდა და დღემადღინად ქირისფულის ოჯახს მიესვდა ხოლ-ნე დამშეულ კალისავით. ეს გარემოება ხშირად მიკვლავების პატრონის სირცხვილით ადგებდა. თავის მკედარი ეტრა, თუ ამოღენა დაუბატრებულ სტუმართ გასდლოდა. ვინც ამ განაწენს დაარდევს, სულზედ ხუთ მანეთს ჯარიმას იხდის ობოლ-უწყვეთა სისარგებლოდ. იმე-ვე, ვერ-ვერითი ამას მაინც შემოიღებენ ქიხიის დანარჩენ სოფლებში და ამით უზომო ხარჯს თავიდან აიცილებენ.

რადგანაც უხახლ-კარო ობლებს შესახებ ჩამოვარდა ლაბაჩიკი, ური გო არ იწენა ოროიდე სიტყვა ეს-თქმით. თუმცა წინადაც ყოველნი ობოლ-უხატრონი, მაგრამ ამ სავარაო სიღარბებე გამარგვლა რიცხვი მოგანა-უბინათა; ამ შეტყულება თვის არც ბინაა, არც ბეღლი, არც ტანსაცმელი, ამ მოთხოვნებზედა დასაწყაოვილებოდ კარის-კარ საზოხორეოდ დაიდან, კარგა, თუ ვულ-ლობიგერი აღმოჩნდნ და უსამალოდ ერთი ლექმა პური მია-მოკლებულნი არიან. ბინა იმათ არ მოეგებებნათ, სახლი და კარი, აღვილდ წარმოსადგენია, რა ჯოჯო-ხეთური ცხოვრება მათი ცხოვრება ქიხიის შეგებულნი მოვალენი არიან იმათ ყოფა-მდგომარეობას ყურადღება მიაქციონ და მათთვის მანხანის საბოკაულოს ერთ-ერთ შეუგულს სოფელში თავ შესაფარი გა-მართონ. ესღაც ხომ ისეთი ოჯახი არ იქნება, რომ ამ უწყველოთა სისარგებლოდ რამე ვწოდოს არ იხედდეს. იმ ამ წელიწადს აწარსიგება საქმარისი თავშესაფარის შესანახად, სანდღელოება დიდი ხანია ამის-თანა თავშესაფარის გამართვის მოწინდებულნი, მაგრამ აქამდის სიტყვა საქმედ ვერ უქცევი. იმელი, ესღა მაინც გულ-მხურვალედ მოი-წინდებენ ამ საქეთლო და კოტი-მოყვარე აზრის განხორცილებას, თუ კი გვიან ბედისაგან ჩაგრულ-ტანჯულნი ვინხნათ ამ ცეცხლ-გენია სინდისის გერჯისაგან, რომელთა მთხანა არ შეიძლება არა ჰგროზბდნენ თავისის შავ-წულ ვარგის დღისა და ადამიანურის ღირსების დამამკირებელ ხელბონის მასწავარი შემანევენ.

გ. მ-ვილი

ორინებალსტების კონფრანსი პაჩიში.

ავგისტოს ვასულს პარტეში მოხდა ორიენტალისტების კრება, რომელიც შედგა დესწარენ ბუერნი გამორჩინილი მცენებრნი და საუფუდიანად მომდინერი ადმოსავლეთის ენების ისტორიის და ლიტერატურისა.

სამწუხაროდ, საქართველოს შესახებ ერთხელ მკეტად არ ყოფილა სჯავ და ეს დეტალ გამოწვეული იყო ჩემის მოხსენებით „ადმოსავლეთისა და სპარსეთის სექციასზედ“ ანუ განყოფილებულად. პროფ. შუბარდ-ტო, რომელმაც უკვე სამართლიანად მოიპოვა დისავლეთის ევროპაში სახელი საქართველოს წარსლისა და აწყვის მკვლენის, სამწუხაროდ, ვადამყოფობის გამო ვერ მოვიდა პარიში. კონგრესი გააბრწყინა თავისის მონაწილეობით სხვა და-სხვა საქიავების გამომკველენის დროს (ცნობილმა ასიორილოგმა სესმა *), ცოტაოდნად მკოდნენ ქართულის ენისათ. თუმცა ამ უქანსანელმა არა წყითახა-ბა ქართველების შესახებ, მაგრამ თავისი აზრი მაინც გამოსთქვა, როცა მე დაუკვირებ, რას შეჰქობათ ვანის ზღეწარწერების შესახებ, ისევე იმ მსჯელობას ადგი-ხარი, რომელიც ამ რამდენისამე წლის წინად წარმოსთქვით და აღვირეთ, რომ ვანის ზღეწარწერები ქართულის ენის შემწეობით წყოიბება და არა სხვა ენის დახმარებით-მეთა, სესმა მიჰასენა, რომ ამ აზრის სქიბის ქეშპირტლ ვსვლილ დ მშამს, რომ ლერსირი ზღეწარწერანი ვანში ქართულის მიღების ხალხთაგან არის გამოტრილი. ამავე აზრისაა მიუნხენის პავლოვსკი ფრცო-პომელი, რომელიც ქართველ ტომად სოფლის აგრეფე ხეტბტებს, მკიერ აზრით მველად მოხსენებულებს. რამდენისამე დღის შემდეგ ერთმა ოსმალეთის სომეხმა ბ. მასმა-ჯიანმა, რომელიც ასიორილოგის შესწავლას დასდგომია, გადმოიტკა, რომ იგიც ვანის ზღეწარწერების წყოიბვისა ვსფერობს ქართულისა და უღინების ენის დახმარებით და ამ-გვარისა იმ უკვე გამოსთქვა მათ ერთს კონსტანტინელების სომხურს ტურნალში.

ერთი ახალგაზდა სომეხი, გვარად აჯარიანი, კურს დამთავრებული პარიის ადმოსავლეთის ენების სასწავლებელი, როგორც თითონ გად-მეტკა, ლონსტანის საწვავიდან, ადგენს ქართულ-სომხურ დეტსიკოსს, სადაც ბინიწული იქნა, რა სიტყვები შეითვისეს სომეხმა ქართველ-მანხანად და ქართველმა სომეხებისაგან, განსაკუთრებით ოსმალეთის სამეფოში. მავალითად, ბანი აჯარიანი სიტყვას „წომა“, რომელიც იხმარება სომხურის ენაში, სოფლის შეითვისებულ ქართველთაგან სომეხების მიერ, საერთოდ სომხურის ენის მკოდ-ნენი დასწარენ კონგრესზედ საკმა-რისად, მოხსენება ამით ენის შესახებ რამდენიმე იქნა წყოიბული, პროფ. კარიბინა (პარიტი) სხვათა შორის მთხანა „იხვი სექციას“, რანაირად დამახინდა სომხური ბიბლია დროთა განმავლობით; იქ, სადაც, მავალითად, ბერძნულად ფრეგია-ა-მთხსენებული, შემდეგ დროში ეს ფრეგი ფრანკად გადააქციესო.

* სესმა, სხვათა შორის, მიერთები ჩემი მწერტი „ქართულის მკვლევარის ისტორიის“ და გაკვირდა, როცა გაღვე-კი, რომ თათ ტომად იქნებდა ეს ისტორია-მეთი.

** პარიის ნაციონალურ სტამბაში, სადაც კონგრესისტებს უფენეს სხვა-და-სხვა ენებზედ აბუტული წყენები, სხვათა შორის ჩვენს შემთხვევაში პარიული ფურცლი დრანგულ-რუსულ ქართული ლექსიკონის უკნობი ავტორისა და ბფერი შეკლებობით.

რასაკვირველია, ქართლის მფრ-
ლობის შესახებ არა ნაკლები რისკი
მოხსენებისა შეიძლება წაყიანობა
იქმნას კონკრეტულად, თუ დაესწრებიან
მკონტინენტი ჩვენის ერისა და ლიტერა-
ტურისა, სასურველია, რომ შემდეგ-
ში მიიწვი ქართველმა მეცნიერებმა
მიაკვირონ ყურადღება ორიენტალის-
ტების კონგრესს და მიიღონ მონა-
წილობა იმათს სეკანაში.

ალ. ხანაია შვილი

რუსეთი

ოდესის გავრცელები სწერენ, რომ
აქაურ ქალაქის საბჭოს წარდგინა
სავალდებულო და საყოველთაო სწავ-
ლა-განათლებლის შესახებ საყოველთაო
მოსწენება. ბერსონის საგუბერნიო ერ-
ლის კრებამ თვისის მხრით დაადგინა:
მიმავალ 1898 წლიდან იკისრის
ერთი მესამედი იმ ხარჯისა, რომე-
ლიც დასჭირდება სასოფლო სკო-
ლებს. გარდა ამისა, კრებამ დაადგინა
მიმართის სახარო კრებამ და
ოდესის ქალაქის თვით-მმართველობას
გამოარკვეონ ის პირობები, რა პი-
რობებიცაა შეიძლება დაარსდეს
ახალი სკოლები და თანდათან შე-
მოღებულ იქმნას სავალდებულო
და საყოველთაო სწავლა-განათლება.
წელს მომზად მცხოვრებმა აღწე-
რის ცნობებშიდანა სჩანს, რომ ოდე-
საში ყოველი სულ 25,661 ყმაწვი-
ლი იმ ხნისა, რომელთადაც სწავლა
ეჭირებება და ამათ 11,800 ყმაწ-
ვილი უსწავლელადა რჩება, რა
თქმა უნდა, იმით, რომ იმათ
შეშობლებს შეძლება არა აქვთ.
ამ გვარად, ოდესამ სწავლა-განათ-
ლება უნდა მისცეს 10,000—12,000
ყმაწვილს იმათ გარდა, რომლებიც
სამოქალაქო სკოლებში სწავლობენ.
1896 წელს ოდესის სამოქალაქო
სკოლებში სწავლობდა სულ 5,887
ყმაწვილი 150 კლასში და იმათ სწავ-
ლება და აღზრდა ჯდებოდა 193,064
მანათად, რა თქმა უნდა, ამ ფულის
დახარჯვა ქალაქის თვით-მმართველო-
ბისათვის ძლიერ გასჭირდა. მაგრამ
ესხლა, როდესაც საგუბერნიო და სა-
ხარო ერბანდა ხელს შეუწყობენ
და დახმარებენ პირობებთან, ამ სასარ-
გებლო საბჭოს ასრულებდა ქალაქის
თვით-მმართველობის ძლიერ გაუად-
ვილებდა.

უცხოეთი

შვეიცია-ნორვეგია. ამ რამდენი-
სამე დღის წინადა მთლად შვეიცია
და ნორვეგიის ერმა იდღესასწაულად
თავისის მეფის ოსკარ II მეფობის
შემდეგ ოც-და-ხუთის წლის შესრუ-
ლება, ამიტომ მეტი არ იქმნება ვა-
წყობილი ჩვენს მკითხველებს ზოგი
რამ ცნობები როგორც თვით მეფე-
ისა, აგრეთვე შვეიცია და ნორვეგია
ის შესახებ. მეფე ოსკარ II დაიბადა
1829 წელს, მამასადაც, ამ ეთმად
იგი 68 წლის კაცია. მიუხედავად
ამისა, იგი ჯერ არც გონებით და
არც ჯან-ღონით არ დაუღუპრებულ-
ა და ვეცლა საქმეში ისეთსავე მუ-
რავლედ მონაწილობას იღებს, რო-
გორც ამ თხოუმეტისა და ოცის
წლის წინადა იღებდა. ოსკარ მეორე
კუთხე, გამჭირბობით, განათლებით
და ხასიათის სიმტკიცით არ ჩა-

მოუფარდება ამ საუკუნის მეორე ნა-
ევრის გამოჩინების სახელმწიფო კი-
ტებს: გლადსტონს, ბისმარკს, თი-
ველემ I და სხვათა, მაგრამ თუ იე-
თი სახელი არ აქვს გავარდნილი,
როგორც იმათ, ცხ იმითა, რომ
შვეიცია პატარა სახელმწიფოა და
საერთაშორისო პოლიტიკაში დიდი
ხმა არა აქვს. სამაგიეროდ ისკარ
მეორემ მთლად თავისი ნიჭი და მე-
ცადინეობა სახელმწიფოს შინაურ სა-
ქმეების მოწყობა-განკარგებასა და
გაძლიერებას მოახდინა. მაშინ, რო-
დესაც იკისრის სხვა სახელმწიფოები
ჯარის სხვადასხვა ამყობენ, შვეიცია
სა და ნორვეგიის ქვეშევრდები შე-
უძლიან თავისის სწავლა-განათლე-
ბით, რკისის გზებით და მრავ-
ლის სხვა მოწყობილობით იამა-
ყოს. მართლაც, ამ მხრივ სკან-
დინავის სახელმწიფოთა ბევრით გაუ-
სწრეს ეგრობას. საქმარისა მოვიხი-
ლოთ მხოლოდ ის, რომ სწავლა-
განათლების საქმეში შვეიცია და
ნორვეგიის პირველი ადგილი უჭი-
რავს ეგრობაში. არსად არ არის იმ-
დენი საერთო სასწავლებელი, რამდენ-
იც ამ სახელმწიფოშია და არსად
არის ისე პირად მოწყობილი, რო-
გორც იქ. ამას გარდა, შვეიცია
მცხოვრებთა რიცხვთან შედარებით,
ყველა სახელმწიფოზედ ბევრი რკი-
ნის გზები აქვს და ნორვეგიის სავაჭ-
რო ფლოტი-კი მხოლოდ ინგლისისა
და ამერიკის სავაჭრო ფლოტებს თუ
ჩამოუყვარდება. ამ პატარა სახელმწი-
ფოებში ქალაქი არ არის, რომ ტე-
ლეფონი, ელექტრონის სინათლე,
კვათერული ტექნიკა და სხვანი არ
აიყოს. ასე განსჯეთ, ზოგიერთ დიდ
სოფელშია-კი ხშირად შესვლებით
ელექტრონის სინათლეს და ტე-
ლეფონებს. ასე წინ წაიდა
შვეიცია და ნორვეგია ამ ოც-
და-ხუთის წლის განმავლობაში და
უმთავრესი როლი-კი ამ საქმეში შე-
უძლიან თვით მეფე ოსკარ II ეკუყუ-
ნოდა. მან ქვეშევრდები მამულის-შეი-
ლობა გაუწია თავისის სამშობლის
და გააკეთა ის, რის გაკეთებაც კაც-
ს შეუძლიან. ხმლისა და ჯარის მაცე-
რი მან სწავლა და განათლება იხმა-
რა თავისის სამშობლის ასაღორძი-
ნებლად და ასეთის პოლიტიკის წყა-
ლობით შვეიცია და ნორვეგია დიდ
კეთილდღეობაში ჩაყარა.

სახელმწიფო საქმეების გარდა, მე-
ფე ოსკარის თავისის სამშობლო ლიტე-
რატურა არ ავიწყდება. იგი გამო-
ჩენილი მწერალი და პოეტი. იმის
ნაწერები მრავალ სხვა ენაზედაც
არის ნათარგმნი. 1868 წელს სამეც-
ნიერო მოღვაწეობისათვის მან ფი-
ლოსოფიის დოქტორობა მიიღო.
იგი დიდის მეცადინეობით ადვენებს
თვალ-ყურს ლიტერატურასა და მე-
ცნიერებას და ფულობს თუ დარიგე-
ბით ბევრს დახმარებას უწყებს ახალ-
გაზდა მეცნიერთა და მწერალოთ.

ხასიათით მეფე ოსკარი მეტად კე-
თილის გულისა და ღაბურალო კაცია.
იმისთან თვისყოფილად შეუძლიან შე-
სვლა და ლაპარაკი როგორც თი-
მისტრის, აგრეთვე უქანსკელს ხე-
ლოასნა.

დაეკვირდი

თუ დაკვირვებ სოფელ მომესმე
ნებათა დეკავს, მამისა მამსხა უფრო
მამისა სასუქტა, ვიდრე ჩვენი ძალაქანება.
ლარიშვილი

სარდალი ასწავლის ადამიანს მოაგების
უნარს.
რუს. ანდაზა

ბელადურებს განკარგად მოახსმარებ-
ლად უფრო ბევრი სათნოებას სჯობრო,
ვიდრე უბედურებას ასატანად.
ლარიშვილი

შურაღ-ნაზთიმობანა

(ამოკრებული ამბები)

კარტოლის შენახე, როგორც მოგე-
სნებთა, ადვილი არ არის. არ არის ერთი
იმისთანა ღონისძიება, რომ ადამიანი გულ-
დაჯერებული იყოს ასე თუ ისე შენახული
სახმაროდ კარტოლი, თუ სულ არა,
კარგა წლით მიიწვი გაუზღუდეს და ღელ-
ებს. ესხა ამჟამად, რომ დანიშნობა უზო-
ბიერ, კაცმა მოიღო ზამთარი კარტოლი
ესე შენახეს, რომ არამე თუ არა დაკლ-
დეს რა წახნებისაგან, არამედ ისე შეინახ-
ოს, თითკი გუმზადდეს ამოღებულია მიწი-
დან. აი იგი ღონისძიება: კარტოლი ღე-
რს სხეში, დახურულ ბანს ქვეშ უნდა გაგე-
რონ ვასაზრდად, მერე შორი-ახლო სახლ-
თან, რომლის სხეშიცაა გაშვებ კარტოლი-
ლო, უნდა მოითხაროს ორმოც ხუთი ზო-
რის არწილი და სამი არწილი სიღრმე. ჩი-
დლები შევუღალ უნდა იყოს პირდაპირ ახლ-
ილილი და ფიტარფიტარი ამოშენებული,
ამ ორმოცში ჩაჭყარად კარტოლი ასე, რომ
არწილ და ეროს ჩარეკე მოაჭრათ ორმო-
ც შრალი ნაწეხ ზღდ მოიხნეთ ისე
სქლად, რომ არწილის ჩარეკის სიქვე
სიქვე, ორმოცდამ ამოიჭრილი მიწა ამ გვერდ-
ნაწეხს დაუჭრეთ და ამომიჭრეთ, ხეილამ
მიწიფე გორასათი შეუჭრათ თვით ორმო-
ცის, რომ მიწის გორაკი უფრო განიერად
აიყოს, ვიდრე ორმის პირთა. ამ გორაკს
ისე თავიდან ბოლომდე ნაწეხა დააჭრეთ
სახურვად. ამ საბით შენახული კარტო-
ლი მთელი ზამთარი სი თურმე სძლებს,
რომ გაუხეზულზე რომ ამოიღო და გვერ-
დით ახალი კარტოლითა, თუ შეესაწავ-
დადგებულ კარტოლით კარგად გაჩიქ-
ულად და პირველზე ორმოც წახმადარი
არა ჩაჭედა რა, ამ გვარად შენახულ ერთი
ცალიც თურმე არ დაკლდება და არ წუ-
ხდება.

სოფლის ოჯახის პატრონს ყველას გამო-
უღია თავისის თანხე, რამდენად მაწინე-
ლია ქათმებისათვის, ტრედებისათვის და სხვა
შინაურ ფინანსისთვის სხვა-დასხვა გეგ-
რა მწერა: ქათმის ტილი, ბაღლინჯარი და სხვა.
ხშირად ასეთს მწერს მთელი საქმე ამოგ-
და. ამ მწერის წინადადგე სულ უბრალო
იფიცი და უბრალო ხაზულადა არის. ილით
კვერცხის გახეობით არ ალავს და კვერც-
ხი დაკალიფიერეთ. მერე ცარეთ კვერცხი
ჩასდეთ პატარა ნაჭირი ღრუბული და შიგ
ჩასხით ოცა ხუთი (ჟიგოპი) ასე მოიკე-
თებო—(Oleum Eucalypti) და შექლდე მწი-
სამთლი ვადადესეთ. კი კვერცხი სხვა ვა-
მისავე კვერცხებთან ჩასდეთ საბურღო
და არც ერთი მწერი საბუღუს აღარ მიეყა-
რება.

სასამართლო მართობა

საქმე ან. დ. ი. კეხელისა და გლების ალ.
მამაიაშვილისა, რომელთა შტრადლებოდა
მის, ბარამ შაბურიშვილის მოკლვა და სხვა
შაბურიშვილების მოკლის განჩარება.
(შემდეგ **)
მოქმე გავა პეტროპოლი. მამლე-
მა რომ მერვად იყავით, იმ დროს
შემატობინა ჩვენმა ნაცვალმა, ბა-
რამი მოკლესო. გამზანეს მამასა-
ლისთან და ამა-კი მე სხვებთან ერთ-
თა მოკლულის მცველად დავეყენა.
მე ვდარჯობდი სხვებთან ერთად ასე
გაუგების სადლობამდე. შემდეგ ვა-
მომკლეს და სხვები დააყენეს. ამის
მეტე არა ვიცოდა.

*) მე მატანე ჩვენთან დამოუკიდებელ
მიხეისა ვამო დავიგინა, მაგრამ მინი
გმბედეთ, რადგან ვგონებ, ყველასათვის
საუფრადებო უნდა იყოს იგი.
**) იმ. იფიგია № 186 და 187.

ბრადმუგელი. შენ იყავი დარაჯად,
როს ვაგვს კობიაშვილი მოვიდა საქ-
მის განმასკველედ და გასინჯა მო-
კლული?
მოქმე. დიხს.
ბრადმუგელი: ამა გვიამბე, რა ვა-
კეთა კობიაშვილი, რა გასინჯა და
რა განკარგულენ მოახდინა.
მოქმე. მოკლულს წყალი ზღმოს-
ლიოდა, კობიაშვილმა აქეთ გამოგვა-
წვინა წყლიდან, ისე ისე დავგვა-
ვენებინა, როგორც წინად იყო, მე-
რე წივად და ცეხლის საძიქლთან
რომ ხორცები ეკვარას, მოაჭებინა
და ცეხელის სახლში გადაიტანა.
ბრადმუგელი. სადღე მოკლული
იყო, ის ალიჯა და მის ვარშუმი
ხომ არ გასინჯა, მითარ-მოთარა თუ
არა?
მოქმე. არა, მაშინვე ცეხელის სახ-
ლისკენ წვიდა, იქედან შაბურიშ-
ვისა გადავიდა.
ბრადმუგელი. მოკლულის ვარე-
შუმო, ან მოშობრითა გიღოები?
ხომ არ დავინახავს, ან ადგილი ხომ
არ გითვლიერებია.
მოქმე. არა, არც გიღოები? მი-
ნახავს და არც ადგილი დამითვლი-
ერებია, ჩემი ხა საქმე იყო.
მოქმე. გივი დასჯავაშვილი, მამასხ-
ლისი. იმ სალომზედ, როდესაც ეს
საქმე მოხდა, ცეხელს ჩემთან გამოე-
გზავნა თავისი ბიჭი მხარაშვილი,
შაბურიანთ ღორები წავგართეს,
წამოდი, „ახალი“ შეადგინე და ვა-
კარგულენა რამე მოახდინეო, მე და
მხარაშვილი სოფ. საკრამულოდან
ერთად წამოვიდეთ. საშაბურიში რომ
მოვიდეთ, მხარაშვილი თავისი ბა-
ტონთან წვიდა, მე-კი ფეცენინთან
სა წავედი, იმათ სახლის კარებთან
ჩამოვავეტი და დამხმენებოდა, ცოტა
ნახებოდი ვიყავი. შემდეგ კაკაშვი-
ლმა გამოიარა და ვამხმენებოდა. მერე
ფეცენინთან გომურში შევედი და
იქ დავიძინე, არ ვიცო, რამდენი
დრო იქმნებოდა ვასკლი მამ შემდეგ,
გამაღვიძეს, ხალხი დაბოცესო. ვა-
მურდებოდა რომ გამოვიდოდი, ორი
თოთხ კიდვე გაყარა. შემდეგ
ბარაშვილები თითო-ორობრით მო-
გროვდნენ იქვე. ბოლოს ბარამი და
იმისი შვილი კოტე მოიკითხეს. კო-
ბე შვილი გულ-განებელი და
დასისხლიანებული და ვითხარა, მამა
ჩემი კეხელიანთ მოკლესო. მართ-
ლაც ბარამი ხევი ვიპოვე მოკლუ-
ლი.
თავი. როცა შაბურიშვილები იქ
მოგროვდნენ, ჰქონდა ვისმე იარაღი
თუ არა.
მოქმე. არა.
ბრადმუგელი. ან ფეცენინთან, ან
შაბურიანთან თოფს ხომ არავენ
ისროლა კეხელიანთ?
მოქმე. არა.
ბრადმუგელი. კეხელის ხმა ხომ
არ გავიგონია: „დაპკით“ ან „და-
ხოცი“, მე ვივლია?
მოქმე. არა, კუცამ დაუხმა ფე-
ცენინში (იგივე ლუარსაბი), და-
თოთხა გრცხვენოდას, გრცხვენოდას,
რომ ღორებისათვის ხალხსა შოკავს.
ბრადმუგელი: მერე კეხელმა რალა
უბასაუბა?
მოქმე. რა შენი საქმეო, ამათვის
ეს კოტა კიდვე, ხვალ გავუსწო-
რებოთ.
ბრადმუგელი. შენც ხომ არ
იყავი იმ დამეს ვამხად დათოთხა შა-
ბურიშვილისა?
მოქმე. არა.

გეგვიდა ვახანდა. ბოქალში კონ-
ქამე გიღოები? როდის იპოვა?
მოქმე. ერთის დღის დროს შემდეგ
მას შემდეგ, რაც ბარამი მოკლეს.
მოქმე. ნ. მ. კობიაშვილი. პოლი-
ციის მიხედვით. მე დამე შემატობი-
ნეს ეს ამბავი. მართი უფროსმა და-
უყურებლოდ ვამხმენა საშაბურიში
საქმის ადგილობრივ გამოსკველედ-
როგორც აღმოჩნდა შტრადება მოსე-
ლოდა, თოფების სეროლა ორივე
მხრიდან ყოვილიყო და ამ დროს
მოკლულ შაბურიშვილი.
ბრადმუგელი. როგორ აღმოჩინეთ
ეგა, ვისგან შეიტყეთ?
მოქმე. ოქმში იქმნება შეტანილი,
ვისგანაც შეიტყეთ.
ბრადმუგელი. ოქმს თავი დავინე-
ბოთ, საქორა თქვენგნით შეგეტყუოთ
ესხლა. მოვლედ იყავით, თუ თოფის
სროლა ორივე მხრიდან იყო, ამის
უტყუარი საბუთები გქვენგნითა.
მოქმე. მამასხლისი ლაზიაშვილი-
მა დამარწმუნა.
ბრადმუგელი. არა, მამასხლისის ეგ
არ უთქვამს.
მოქმე. მე-კი ვერე მითხარა.
ბრადმუგელი. საქორად მიმანია
ეს ორი თანამხმენობის მექმნი
ერთმანერთს დავეუბრადპიროთ და
ისე გამოვიცხოთოთ.
თავიქვამარე: სასამართლომ დაა-
დგინა მოქმეების კობიაშვილსა და
ლაზიაშვილს ერთმანერთთან დაპირ-
დაპირებით ეკითხოს. შემოიყვანეთ
მამასხლისის ლაზიაშვილი.
ლაზიაშვილი შემოპყავთ სასამარ-
თლოს დარბაზში.
მოქმე. კობიაშვილი. არა, ისე იყო
ასწარილი საქმის ვარემოება, რომ
თოფების სროლა ორივე მხრიდან
არა ყოვილია.
თავიქვამარე. თქვენ ამ საათში
სიქეთი, თოფების სროლა ყოვილი-
ყო ორივე მხრიდანაო.
მოქმე. არა, ის უნდა ვეთქვა, რომ
მამასხლისის ეგ არ უთქვამს. შაბუ-
რიაანი და ფეცენინიან ამბობდნენ,
კეხელიანი გვესრდნენ თოფსო,
კეხელიანიც ამასე ამბობდნენ შა-
ბურიშვილების და ფეცენინშვილების
შესახებ.
თავიქვამარე. ლაზიაშვილი დავე-
ცი, საქორად აღარა ხარ.
ბრადმუგელი. მოკლულის ვარშე-
მი ადგილი ხომ არ გასინჯეთ, იქ
„პატრონის გიღოები“ ხომ არა იყო-
რა.
მოქმე. ვავსინჯე ადგილი ხუთის
ნახივის მანძილზედ და იქ გიღოები-
ბი“ არ მიპოვე. რომ მეზოვა ავი-
ლენდი კიდვე.
ბრადმუგელი. მამ შოქალში კონ-
ქამე როგორად იპოვა გიღოები?
მოკლულის ახლო. თქვენის აზრით,
ეს ვარემოება რით უნდა ავსნათ,
როგორ მოხდა რომ იმან იპოვა და
თქვენც კი ვერე.
მოქმე. რავიცი, როგორ უნდა ავი-
სნათ. მოკლულის ვარშეში ოლივი
მე ათის საყენის მანძილზედაც ვა-
სინჯე.
თავიქვამარე. ეხლა სიქეთი ხუთის სა-
ყენის მანძილზედა?
მოქმე. არა, ათის საყენის მანძილ-
ზედ ვავსინჯე.
ბრადმუგელი. რადგანაც ბოქაუ-
ლის კონქამისაგან ნამოვან გიღოები-
ბის“ შესახებ ამბობენ, რომ ეს გიღო-
ები თითონ შაბურიშვილებს ვადა-
უყურათ იქ ვანახოს მას შემდეგ,
როცა კობიაშვილს გაუხმრავს ალა-

